

מבצעי העלאת יהודי המזרח במחצית השניה של המאה ה-20

"על כנפי נשרים" (או: "מרבד הקסמים") יהדות תימן 1949-1950

גזר הסוכנות היהודית, יצחק גרינבוים, מהמתנגדים להעלאת יהודי תימן אמר בישיבת ההנהלה הציונית ב- 18 ביוני 1949:

"מדוע לחסל את הגלות בתימן ולהעלות אנשים שמזיקים לנו יותר מאשר הם מועילים? על ידי כך שנעלה מתימן שבעים אחוז חולים, נזיק לנו ונזיק להם ולאף אחד לא תהיה תועלת. אנו מזיקים להם מפני שמביאים אותם לתוך סביבה זרה והם יתנונו כאן. האם נוכל לשאת בעלייה זו של שבעים אחוז חולים...?"

בספטמבר 1949 ראש הממשלה דוד בן-גוריון כתב ביומנו:

"ילדים מתים כזבובים... עלינו להציל אותם. אמנם גם פה התמותה רבה, אבל פה יש טיפול יותר יעיל ויותר נאמן"

"אמרו לי שבין העולים יש הרבה חולים, חלשים, ילדים תשושים, נגועים – ואין סידורים מתאימים ומספיקים בשביל כולם, ויש להאט קצב העלייה, או יותר נכון ההטסה, כי כל עליית תימן בימינו נעשית בטיסה, על כנפי נשרים. שלחתי מיד איש לעדן לבדוק המצב, ובמשך ימים אחדים קיבלתי דו"ח מלא ומפורט על מה שמתהווה ברחבי תימן. שמעתי על יציאת תימן מופלאה, משיחית, יציאת היהודים מכל קצווי תימן, ברגל וברכב, בנעריהם ובזקניהם, מתוך הפקרת רכושם, בריאותם, חייהם – מפני כולם לעדן, שמשם אפשר להגיע למדינת ישראל המאירה ממרחקים וקוראה ממעמקים"

גולדה מאיר מתארת בזיכרונותיה את העלאת יהודי תימן:

ב-1947, ימים אחדים אחרי שהחליט האו"ם על החלוקה, הורע מצב יהודי תימן. אלפים מיהודי תימן – ששמעו כי סוף-סוף קמה מדינת ישראל – נטלו בייאושם ובאימתם את גורלם בידיהם לבסוף וברחו. הם הלכו בקבוצות של שלושים או ארבעים איש, סבלו התנפלויות של שודדים ערבים. אכלו רק פיתה, דבש ותמרים ככל שיכלו לשאת ושילמו כופר מופרז לנסיכויות המדבריות השונות שבהן עברו – בעד כל אדם, עולל שנולד וספר תנ"ך. רובם הגיעו לעדן ולמחנות שאורגנו שם בשבילם על ידי ועד הג'וינט ושבהם פעלו רופאים ועובדים סוציאליים מישראל; שם החליפו כוח, התפללו, וקראו בספרי התנ"ך שלהם. אך הואיל והמצרים חסמו את תעלת סואץ לשיט ישראל, הרי יכלו להגיע לישראל בדרך אחת בלבד – וזו הייתה דרך האוויר. בכל יום ויום הוטסו לישראל חמש מאות או שש מאות יהודים תימנים במבצע שעד מהרה נודע בשם "מרבד הקסמים"! רכבת אווירית זו נמשכה כל שנת 1949, ועד שהסתיימה הביאה לישראל ארבעים ושמונה אלף יהודים תימנים. לפעמים הייתי נוסעת ללוד ומסתכלת במטוסים מעדן בנחיתתם, משתוממת על כוח הסבל והאמונה של נוסעיהם התשושים. "ראית כבר פעם אווירון?" שאלתי קשיש אחד מגודל זקן. "לא", השיב. "אבל אתה לא פחדת לטוס?" הוספתי לשאול. "לא", חזר ואמר בתוקף רב. "הכול כתוב בתנ"ך. בישעיה. 'ואשא אתכם על כנפי נשרים'."

שיט – sailing
עד מהרה – quickly
משתוממת, להשתומם – to be astonished
קשיש – זקן
השיב, להשיב – לענות
בתוקף – firmly

גזבר – treasurer

מתנגד – opposition

הנהלה – administration

להסל – to destroy, finish off

מזיק – harmful

מועיל – beneficial

יתנונו, להתנוון – to atrophy

לשאת – to bear, to withstand

זכוב – fly

תמותה – death

יעיל – efficient

תשוש – weak

נגוע – sick

מפורט – detailed

קצווי, קצה – end

הפקרה – abandonment

רכוש – property

מעמקים – depths

נטלו, ליטול – לקחת

יאוש – despair

אימה – פחד

התנפלות – attack

שודדים – robbers

כופר – ransom

מופרז – exaggerated

מסיכות – emirate

עולל – תינוק

ועד – committee

החליפו כוח – gained strength

חסמו, לחסום – to block

מבצע "עזרא ונחמיה" – יהדות עירק 1950-1952

הוקפא – was frozen
נאמד – was estimated
עונש – penalty
חמור – severe
לערוק – to defect

המבצע קרוי על שמם של עזרא ונחמיה, מנהיגים יהודים בבבל ובארץ ישראל בתחילתה של תקופת בית שני.

רכושם של היוצאים מעיראק הוקפא על ידי ממשלת עיראק ונאמד אז ביותר משלושים וחמישה מיליון דולר.

על פי החוק העיראקי נאסר על יהודים לצאת מעיראק, אולם למרות כל העונשים החמורים הצפויים הוסיפו יהודים לערוק מעיראק בדרך בלתי לגאלית.

"אווירה של פחד ואימה שררה בקרב הקהילות היהודיות, במיוחד בבגדאד ובבצרה. יהודים שבניהם ובנותיהם נעצרו באישון לילה הרגישו שהם אובדי עצות."

החל מינואר 1951 החלו פיגועים שונים במרכזים יהודיים בעיראק בנוסף, ב-10 במרץ 1951, יום אחד לאחר תום מועד הרישום לשלילת הנתינות, נקרא בית הנבחרים לשיבה סודית, בה התקבל חוק הקפאת הרכוש של היהודים חסרי הנתינות. באותו לילה עברה המשטרה, מלווה בנציגים מארגון הסוחרים, על כל חנויות היהודים ונעלו אותן. למחרת הוקפאו חשבונותיהם, נמנע מהם למכור את ביתם וגם מכירת מיטלטליהם נאסרה ועל כן התקיימה בסתר, במחירים זעומים.

עליית יהדות מרוקו 1954-1967

עם הקמת מדינת ישראל יהודי מרוקו שהיו ציונים ברובם ובעלי הכרה דתית – לאומית עמוקה התעוררו כמו בארצות אחרות לעלייה ארצה, התנאים החיצוניים במרוקו המריצו את השאיפה לעליה. לאחר הקמת מדינת ישראל החמיר מצבם של יהודי מרוקו בשל התגברות הטרור במדינה והיחס העוין כלפי היהודים מצד האוכלוסייה המקומית. יהודי מרוקו, אשר לא יכלו להוציא דבר ממרוקו, השאירו אחריהם תרבות עשירה בת אלפי שנים, בתי כנסת מפוארים, בתי קברות, ספרי קודש וספרים רבים נוספים שנכתבו בערבית, בערבית מרוקאית ובעברית. חלק גדול מהספרים הגיע לידי מוסלמים שמכרו אותם בחנויות לתיירים.

שררה – היתה
נעצרו, להיעצר – to be arrested
אישון לילה – in the middle of the night
אובד עצות – helpless
רישום – registration
שלילת נתינות – rejection of citizenship
מלווה – accompanied by
סוחרים – merchants
חשבון – account
נמנע – was prevented
מיטלטלים – possessions
בסתר – secretly
זעום – tiny

הכרה – recognition
המריצו, להמריץ – to encourage
שאיפה – aspiration
החמיר – worsened
התגברות – escalation
עוין – hostile

